

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2022

A kutató neve	
Veres Emese Gyöngyvér	
A kutatás témája	
Az erdélyi magyar evangélikus gyülekezetek kiválása az országos szász egyházból	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Románia Nagyszeben, Oltszakadát, Négyfalu
intézmény(ek)	Román Állami Levéltár, Nagyszeben Deutsch Ház, Nagyszeben Oltszakadát, Szeben megye Négyfalu-Türkös, Brassó megye Román Állami Levéltár, Brassó
A kutatás ideje	
2022.02.19.-03.19.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
A nagyszebeni állami levéltárban a szász evangélikus püspökség iratanyaga és a barcasági káptalan iratanyaga volt az az elsődleges forráscsoport, amit átnézni akartam. Az új levéltári honlapnak és a digitalizált tartalomnak köszönhetően már falvakra is lehet keresni, az eredmény természetesen esetleges, de mindenképp megkönnyíti a kutató munkáját. A hagyományos leltárkönyvek alapján a megadott tematikák szerinti iratanyagokról nincs előzetes ismeretünk, hogy mit tartalmaznak. ennek megfelelően igyekeztem olyan iratsomókat kikeresni, amelyek vonatkozhattak a barcasági esperességben található magyar gyülekezetekre is. Így az átnézett iratanyag: - ordinációs jegyzőkönyvek, amelyekben életrajzi adatokkal gazdagodtunk a magyar lelkészek és tanítókra vonatkozóan - a barcasági magyar gyülekezetek szétválási több tízoldalas iratanyaga, amely összefoglalja a 13 éves folyamatot - iskolai kérdések - szálas anyag az 1800-as évek elejéről, amely lelkészekre, népességadatokra vonatkozik - szálas anyag 1704-ből lelkészválasztásról - feljegyzések az 1700-as évek pestisjárványairól - a dézsmakérdésről, azaz a papi tizedről	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

- amennyiben az egyébként németnyelvű iratsomók magyar anyagot is tartalmaztak, a Barcaságtól függetlenül átnéztem, feljegyzést készítettem, így például a Szilágy megyei Hadadról is
- egyházi válási iratanyagok

A Teutsch Hausban: az 1940-es évekből néhány szálas anyagban találtam Oltszakadatra vonatkozó adatokat, elsősorban az elszakadási folyamatról, de egyéb lelkészi és gyülekezeti ügyekre vonatkozóan, de néhány dokumentum Halmágyra is vonatkozott, amely az 1940-es években szintén a szász egyházhoz tartozott. A megtalálható iratanyag mennyisége elhanyagolható, ám annál lényegesebb. A keresés évek szerinti leltárkönyvekben lehetséges, szisztematikus munka egy-egy adatot találni a magyar gyülekezetekre vonatkozóan is.

Az oltszakadáti gyülekezetben elsősorban az 1940-es évek levelezéseit néztem át, keresve azokat, amelyek a kiválási szándékkal kapcsolatosak. Sajnálatos módon a gyülekezeti irattár nem mondható rendezettnek, ráadásul rendkívül hiányos, így jegyzőkönyveket is elvétele találtam a kérdéssel kapcsolatosan. Ez a kérdéskör a nagyszebeni állami levéltárban már nem található meg, hiszen a szász püspökségi iratok 20. századi része a Teutsch Hausban található.

A brassói állami levéltárban már csak a fondjegyzékek átnézésére maradt idő, de egyházügyi iratokra egyelőre nem bukkantam. A szintén brassói Honterus egyházi levéltár viszont átalakítás miatt több hónapra zárva volt.

A türkösi gyülekezet igen tetemes iratanyagát az 1950-es évekig felgyűlt esperességi iratanyag képezi. Ezzel is magyarázható, hogy ott találtam meg legnagyobb meglepetésemre a kiválási iratanyag talán teljesnek mondható részét. Az itteni iratok között volt:

- az 1873-1886 közötti folyamat gyülekezetenkénti levelezése
- lelkészválasztási kérdések
- a trianoni idők gyülekezeti kérdései
- az egyes Brassó megyei esperesség gyülekezeteinek iratanyaga, amelyekről csak egy általános képet kaphattam
- egyházi iskolák kérdése Trianon után

A kutatás módszere

Levéltári kutatás az intézmények munkatársainak segítségével

Gyülekezeti levéltárakban az iratanyag feltérképezése, szálankénti átnézése, valamint beszélgetés a lelkészekkel

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)

A kolozsvári Protestáns Teológia által szervezett egyháztörténeti konferencia jövő évi tematikájaként kívánom bemutatni a magyar gyülekezetek kiválását és a Brassó megyei önálló magyar esperesség alakulását.

A kutatás végső célja egy kötet összeállítása, amelynek tetemes része e kutatás nyomán legépelve, kronológiai sorrendbe állítva. Közeli cél tanulmányok megjelentetése e témakörben különböző levéltári folyóiratokban.

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

Az elmúlt évek járványa a kutatási lehetőségeket is átalakította. Ennek megfelelően az állami levéltárak már csak regisztráció alapján fogadják a kutatókat, illetve a kutatónapok száma is csökkent. Ezzel szemben azonban egyre hasznosabb az a központi levéltári honlap, amely egyre bővül és akár digitális tartalmak is megtalálhatóak. A magam részéről erről a címről jutottam tovább:

<http://cautare-bv.arhivelenationale.ro/cautare-bv/suchinfo.aspx>

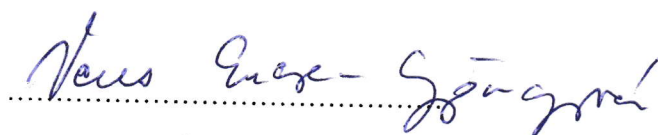
A gyülekezeti levéltárakat természetesen a lelkészekkel egyeztetve lehet kutatni.

A brassói Honterus Levéltárban is nehezebbé vált a kutatás, előtte érdemes megnézni a honlapot, időpontot egyeztetni.

A fényképezés természetesen nem okoz gondot, van levéltár, ahová saját szkennert is be lehet vinni. A fotójegy kiváltása mellett lehetőség van digitális tartalmak megrendelésére. Sőt, Brassóban már a legújabb könyvszkennert is felfedeztem, a későbbiekben már az is használható lesz minden bizonnyal.

ami pedig a szálláslehetőségeket illeti, érdemes a magyar gyülekezeteket bárhol megkeresni. Brassóban, de Nagyszebenben is található ily módon szállás. Nagyszebenben a szász egyháznál is.

Kelt: ...Budapest, 2022.június 24.....

kutató aláírása